

Asia: VN/4400/2021

Arviomuistio julkisen hallinnon tietojärjestelmiä koskevan sääntelyn kehittämistarpeista

Lausuntonne arviomuistiosta

1. Kommenttinne arviomuistiossa tehdystä nykytilan kuvauksesta

-

2. Kommenttinne tietojärjestelmistä sääntelykohteena

-

3. Millaisia yleisiä vaatimuksia tietojärjestelmien toiminnallisuuksille pitäisi lainsäädännöllä asettaa?

-

4. Millaisia olennaisia teknisiä vaatimuksia hallintoasioita käsitteleville tietojärjestelmille pitäisi lainsäädännöllä säätää?

-

5. Millaisia vaatimuksia, kuten dokumentointivaatimuksia, tietojärjestelmien kehittämiseksi pitäisi lainsäädännöllä säätää?

-

6. Miten lainsäädännöllä tulisi varmistua virkavastuun toteutumisesta ja kohdistumisesta, mitä tulee tietojärjestelmien kehittämiseen, käyttöönottoon ja käyttöön, sekä tietovarantojen käyttöön?

-

7. Mitä edellytyksiä tietovarannoille, niiden laadulle tai niiden käytölle tulisi lainsäädännössä asettaa, jotta niitä voidaan käyttää osin tai täysin automaattisessa päätöksenteossa?

-

8. Miten tietoturvallisuuden arviointia ja arviointijärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä tulisi kehittää? Entä erityisesti viranomaisten tietojärjestelmien arvioinnin osalta?

9. Kommenttinne muistiossa todetuista sääntelytarpeista yleensä

Tietojärjestelmät ovat keskeinen hallinnon kielenkäyttöön vaikuttava tekijä ja ongelmien lähde. Kotimaisten kielten keskus suosittelee, että tietojärjestelmien kehittämisessä olisi aina mukana kielen ja kieliteknologian asiantuntijoita. Näin varmistetaan, että tietojärjestelmissä tuotetut tekstit ovat hallintolain mukaisesti asiallisia, selkeitä ja ymmärrettäviä ja että kieli tukee järjestelmien käytettävyyttä.

Suuri osa hallinnon ja julkisten palvelujen teksteistä syntyy tietojärjestelmissä. Tämä koskee myös kansalaisille suunnattuja tekstejä. Järjestelmiin kirjatut tiedot päätyvät erilaisiin tekstiyhteyksiin, ja järjestelmiin syötetyistä tekstikatkelmista syntyy esimerkiksi päätösasiakirjoja, joita tuotetaan miljoonittain. Järjestelmät vaikuttavat olennaisella tavalla näiden tekstien ominaisuuksiin.

Tyypillinen järjestelmistä johtuva ongelma on esimerkiksi, että syntyvä teksti on epäyhtenäinen, jopa absurdi. Voi myös olla, että kirjoittaja ei pääse poistamaan epäolennaista tietoa, tilaa ei ole riittävästi tai tekstipohjien päivittäminen on hankalaa ja kallista. Tekstikatkelmia saattaa päätyä yllättäviin ja epäolennaisiin yhteyksiin, mikä muodostaa tietoturvaongelman. Lisäksi tietojärjestelmissä käytetty kieli, kuten toimintojen, roolien ja prosessien nimitykset, siirtyy helposti järjestelmiä käyttävien virkahenkilöiden tuottamaan tekstiin ja sitä kautta asiointitilanteisiin. Monet päätösasiakirjojen ongelmat ovat johdettavissa tietojärjestelmiin ja (puoli)automaattiseen päätöksentekoon. Eduskunnan oikeusasiamies on kuitenkin todennut muun muassa, että tietojärjestelmistä valmiina tulostettavat vakiotekstit eivät riitä täyttämään asianmukaisen perustelemisen vaatimuksia.

Tietojärjestelmiä suunniteltaessa ja hankittaessa onkin varmistettava kielen ja kieliteknologian asiantuntijoiden osaamisen turvin, että tulostuvat tekstit ovat yhtenäisiä ja johdonmukaisia ja että ne vastaavat lukijan tiedontarpeeseen ja sopivat tilanteeseen. Myös automatisaatioon pohjautuva neuvonta esimerkiksi tsättiboteilla onnistuu parhaiten, kun kehittämistyössä on mukana kielellisen vuorovaikutuksen asiantuntijoita.

10. Muut yleiset kommentit arviomuistiosta

Jalava Lotta
Kotimaisten kielten keskus